

Velení a řízení za branné pohotovosti státu

V současné době se věnuje velká pozornost otázkám velení a řízení za branné pohotovosti státu. O tom svědčí přijetí celé řady důležitých závěrů ovlivňujících činnost v této oblasti na strategickém i operačním stupni. Především byly rozpracovány základní kompetence pro jednotlivé stupně vojenského velení a řízení, vytvořeny jejich organizační struktury, stanovena místa velení a navržena jejich úloha v celkovém systému řízení obrany státu za branné pohotovosti. Domníváme se, že významným způsobem k pozitivnímu řešení všech těchto otázek napomohla i vědecká studie „**Strategická obrana ČR**“, vydaná IVOU. Přesto bude nezbytné tyto významné závěry prověřit v praxi při cvičeních na strategické i operační úrovni. Problém spočívá v tom, že při řešení těchto otázek zůstáváme často v zajetí starého blokového myšlení, kdy *čs. armáda plnila v rámci sovětské vojenské doktríny určitou přesně specifikovanou roli v případě rozpoutání války na evropském kontinentu*. Pro správné pochopení místa a úlohy orgánů velení považujeme za důležité si tuto roli připomenout. *Československá armáda v těchto plánech měla plnit převážně útočné úkoly, vycházející z celkové převahy konvenční výzbroje států Varšavské smlouvy nad Severoatlantickou aliancí. Polní vojsko představované čs. frontem, do kterého byla až na některé teritoriální útvary vyčleněna celá čs. armáda, plánovalo svoji činnost v případě vzniku ozbrojeného konfliktu na území protivníka. Na vlastním území zůstávalo teritoriální vojsko, bezpečnostní složky a různé další ozbrojené složky, které byly určeny k ochraně obyvatelstva a důležitých objektů zajišťujících životaschopnost státu. Teritoriální vojsko bylo tvořeno především zvláštními pohotovostními oddíly, vojenskými správami, strážními útvary a některými dalšími dopravními, ženijními, protichemickými a zdravotnickými útvary včetně vojenské části civilní obrany. Tato situace nutně vyžadovala rozdělit velení polnímu a teritoriálnímu vojsku na dva samostatné vzájemně spolupracující subjekty. Generální štáb měl v této situaci také zvláštní úlohu, protože nevedel polním vojskům (ta byla podřízena spojenému velení), ale teritoriálním vojenským silám a prostředkům.*

V současnosti je však třeba vycházet ze zcela rozdílných principů:

- 1 Princip suverenity ČR při řešení všech otázek přípravy státu k obraně v souladu s právem na sebeobranu.

- ② **Princip jednoty vnitřní i zahraniční politiky** zajišťující budoucnost České republiky jako svobodného a nezávislého státu s jeho demokratickými institucemi s přihlédnutím ke zvláštnostem její geografické polohy.
- ③ **Princip úměrnosti počtu ozbrojených sil** odpovídající nově se vytvářejícímu systému evropské bezpečnosti.
- ④ **Princip vyváženosti ekonomického potenciálu a sociálního klimatu** s budováním ozbrojených sil a mobilizační infrastruktury státu.
- ⑤ **Princip všeobčanské obrany ústavního zřízení státu.**

Jinými slovy - za prosazení a realizaci našich národních zájmů neseme svoji vlastní odpovědnost a tomu musí odpovídat nejen naše vnitřní i zahraniční politika, ale i výstavba a příprava AČR. Naše armáda je budována na principu obrany, svobody, nezávislosti a územní celistvosti ČR. Plánování vychází ze zásady důsledné obrany vlastního území a neohrožuje sousední státy. Vzhledem k tomu tedy nedochází k oddělení polního vojska od vlastního teritoria. *Polní vojsko i vojsko územní obrany působí v jednom společném prostoru, a to je hlavním důvodem pro vytvoření jednotného velení pro obě tyto složky pozemního vojska.*

Celkem snadno pochopitelné je to na **strategické státní úrovni**. Jednotné velení je zde představováno prezidentem a vládou ČR vytvářejícím společně s pracovními skupinami ministerstev *Hlavní místo řízení obrany (HMŘO)*, dále místy řízení podřízených resortů státní správy včetně Ministerstva obrany (MO) a vojenského velení AČR, které je představováno *Generálním štábem - hlavním velením AČR (GŠ-HV AČR)*.

Složitější je řešení tohoto úkolu na **operačním stupni velení**. Území ČR je doposud rozděleno na okresy a určité změny tohoto uspořádání se v této době legislativně připravují. V každém okrese je vojenský státní orgán - *okresní vojenská správa* - která zabezpečuje požadavky armády na daném území v souladu s branným zákonem. Tyto vojenské správy jsou podřízeny *armádním sborům*, které plní podle zákona územní orgán druhého stupně. Tím je tedy z vojenského hlediska území ČR rozděleno na dvě části - „západní“ vymezené hranicemi okresů s příslušnými okresními vojenskými správami podřízenými 1. as a „východní“ vymezené hranicemi okresů s příslušnými okresními vojenskými správami podřízenými 2. as. Těmito hranicemi okresů je určeno i územní rozhraní mezi oběma sbory. Není vyloučeno, že toto rozhraní se může podle situace měnit ve prospěch jednoho nebo druhého sboru. Na území každého sboru je rozmístěno jak polní vojsko, tak také vojsko územní obrany. Tato vojska se od sebe odlišují organizační strukturou, výzbrojí a předurčením pro použití v době války.

Polní vojsko má pevnou organizační strukturu členěnou do praporů a brigád s odpovídajícím kompletem druhů vojsk, moderní výzbroj sestávající především z modernizovaných tanků T-72 a BVP-1,2 a je předurčeno pro boj s jednotkami protivníka na kterékoli části našeho území.

■ **Vojsko územní obrany** nemá zpravidla v organizační struktuře komplet druhů vojsk, má především lehkou výzbroj a jeho předurčení je spojeno zejména s územím okresu (vyššího územního celku), na kterém je dislokováno. Nelze však zcela vyloučit jeho použití i na území jiného okresu (vyššího územního celku). Kromě toho je toto vojsko rozděleno do dvou kategorií. V první kategorii se jedná o jednotky územní obrany předurčené pro plnění úkolů ve spolupráci s polním vojskem a ve druhé kategorii o jednotky předurčené pro úkoly plněné podle pokynů územních orgánů. Ve většině případů však jde o jednotky mobilizované, které budou potřebovat k plnění těchto úkolů určitou dobu na svoji přípravu. Tím chceme říci, že v žádném případě nebudou dosahovat kvality jednotek polního vojska, a to jak z pohledu vycvičenosti, tak kvalitou výzbroje a zabezpečení.

Dále je nutné si uvědomit, že vytvoření útvarů a svazků územní obrany bylo nezbytností, která vycházela z druhé etapy transformace armády, tedy přechodu na brigádní organizační strukturu a současně umožňovala využít především lehkou výzbroj uvolňovanou rušením válečně vytvářených divizí, jejichž těžká výzbroj byla soustředěna do deklarovaných míst k likvidaci v souladu s požadavky „Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách“. Kromě toho bylo jasné, že *nově vytvářená značně početně omezená armáda není schopna beze zbytku zabezpečit požadavky na obranu státu, především při napadení z více směrů. Proto se počítalo s nasazením jednotek územní obrany hlavně k přehrazení pasivních směrů a podle toho byla vybírána i jejich dislokace.* Současně tím bylo reagováno i na některé názory požadující vytvoření jednotek domobrany (zejména za existence federálního uspořádání) ze strany slovenské vojenské veřejnosti.

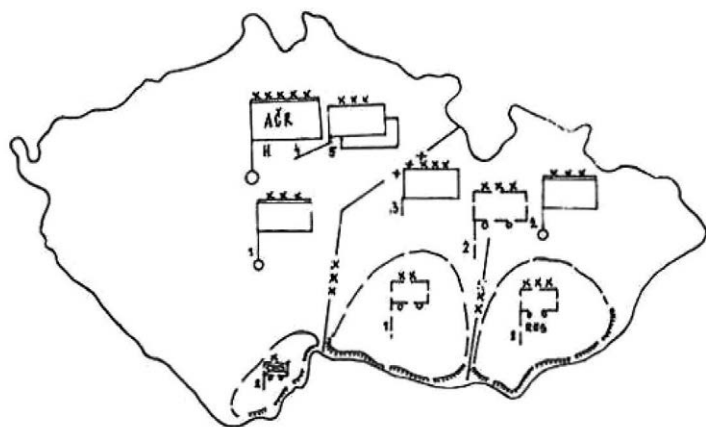
Od samého počátku vzniku těchto jednotek byla jejich organizaci a předpokládanému použití věnována velká pozornost i ve vojenském odborném tisku. Menší pozornost však byla věnována velení těmito jednotkami, i když v rámci cvičení jednotlivých operačních velitelství byly tyto otázky řešeny. Veliteli sborů byla obecně prosazována zásada, že je nezbytné zachovat na operačním stupni jednotné velení pro polní vojska i vojsko územní obrany. Velitel sboru by tedy podle těchto názorů řídil činnost na teritoriu a současně velel polnímu operačnímu uskupení. Toto uskupení však nemusí vždy plnit úkol v prostoru sboru, ale může být z rozhodnutí GS-HM AČR zasazeno v prostoru sousedního sboru, zejména za předpokladu, že síly tohoto sousedního sboru nebudou dostačovat na odražení úderu protivníka. Právě tato situace vyvolává celou řadu otázek, především - kde je tedy místo a úloha velitele sboru působícího mimo svůj prostor, jaké budou vzájemné vztahy mezi velitelem armádního sboru (operačního uskupení), který byl vyslán do prostoru sousedního armádního sboru, a velitelem, který zde má tzv. „domovské právo“.

Při pokusu odpovědět na tyto otázky bychom měli podle našeho názoru vycházet z toho, že vojska Armády ČR by měla být připravena působit tam, kde to bude potřebné. Jejich místo v operační sestavě obranného uskupení určuje NGŠ - velitel AČR. Podle předpokládaného rozsahu úderu protivníka mohou tvořit obranné operační uskupení:

- a) síly a prostředky jednoho armádního sboru a část sil a prostředků sboru taktického letectva, PVO a logistiky,
- b) síly a prostředky vyjmenované v bodě a) plus část sil druhého armádního sboru,
- c) síly a prostředky obou armádních sborů s vyčleněnou většinou sil sboru taktického letectva, PVO a logistiky.

V těchto situacích však je možné si z hlediska velení vytvořenému operačnímu uskupení představit různé varianty řešení.

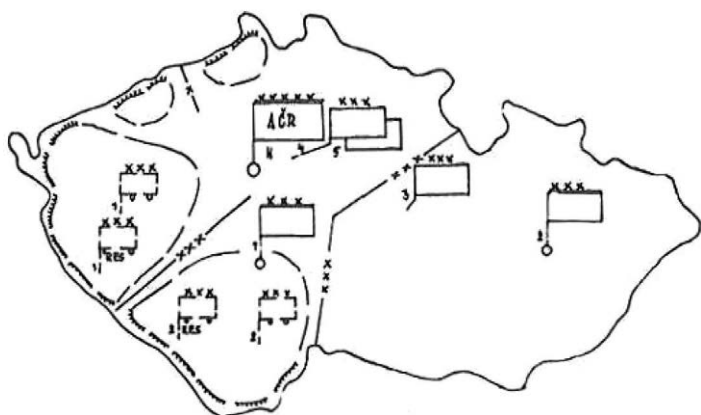
* **V první variantě** předpokládáme, že za území mírové dislokace armádního sboru vždy odpovídá jeho velitel. V tom případě velitel sboru s částí štábu zůstává vždy na vyčleněném území a v případě rozhodnutí GŠ-HV AČR posílí operační uskupení v prostoru sousedního sboru tam vysílá svazky a útvary pod velením svého zástupce s částí štábu připravovaného k plnění tohoto úkolu. Toto uskupení bude podřízeno veliteli as proti jehož území se připravuje ozbrojené napadení. Některé námitky, že v tomto případě půjde o degradaci místa a úlohy GŠ-HV AČR jsou podle našeho názoru neopodstatněné, protože úloha GŠ bude spočívat zejména v *soustředění a koordinaci úsilí části pozemního vojska* (kterému bude velet jeden z velitelů as) letectva a PVO, logistiky, případně velení zálohám vyčleněným k vytvoření hloubky obrany či k provedení protiúderu (**obr. 1**).

Obr. 1

* **Ve druhé variantě** předpokládáme, že za každou vojenskou činnost, byť i na části území ČR, odpovídá generální štáb. V případě, že dojde k ohrožení z jednoho směru, což je nejpravděpodobnější, pak dojde k soustředění obou sborů na tomto směru s tím, že *pro ně budou stanoveny prostory obrany a rozhraní*, kterými bude určena odpovědnost obou jeho velitelů. Všechny vojenské jednotky rozmístěné v prostorech obrany sborů budou nově přepodřízeny bez ohledu na to, jaká byla jejich mírová podřízenost. Ostatním vojenským jednotkám rozmístěným na teritoriu, na kterém se vedení bojové činnosti pozemním vojskem nepředpokládá, budou

územní velitelství vytvořená z části velitelství sboru, která budou podřízena přímo GŠ-HV AČR. Tím se dostáváme vlastně k názoru, že je nezbytné na operační úrovni oddělit velení polnímu vojsku a vojenským jednotkám rozmístěným na území, kde se nevede aktivní bojová činnost nebo alespoň vytvořit příslušný územní orgán v rámci sboru, který by tvořil základ velení prostředkům obrany teritoria. Za prioritní je nezbytné vždy považovat velení polnímu vojsku a velení ostatním jednotkám považovat za zabezpečující a podřizující svoji činnost požadavkům polního velení. Garantem těchto vazeb musí být Generální štáb - hlavní velení AČR, kterému jsou oba tyto prvky velení - polní i teritoriální - podřízeny. Rozhodující myšlenkou podle našeho názoru je oddělit polní vojsko od vazby na určité teritorium, protože může být použito ve kterékoli části území naší republiky, zatímco pro teritoriální velení by mělo být vymezeno stále stejné území, na kterém by bezprostředně spolupracovalo s orgány státní správy a samosprávy (obr. 2).

Obr. 2

Nabízí se otázka, zda vůbec rozdělovat pozemní vojsko na polní vojsko a vojsko územní obrany. Jestliže půjde vždy o obranu vlastního území, bude mít tato obrana vždy teritoriální charakter, proto bude vedena pozemním vojskem a vzdušnými silami, které ve své struktuře budou mít palebně silně a vysoce pohyblivé mechanizované brigády a dále brigády s menší palebnou silou, dělostřelectvo, protiletadlové vojsko a další druhy vojsk a služeb. Vzdušné síly budou vybaveny protiletadlovými raketovými a radiotechnickými prostředky a stíhacím letectvem, zřejmě již méně letectvem úderným. Pro zabezpečení pořádku na teritoriu a k ochraně obyvatelstva by měly být vytvořeny zvláštní jednotky v přímé podřízenosti orgánů samosprávy v daném regionu.

Jak vyplývá ze zahraničního vojenského odborného tisku, dochází v některých západoevropských zemích ke slučování pozemních a teritoriálních sil, případně k posilování teritoriální obrany jako základu obrany státu. AČR je celá zaměřena teritoriálně - čili k obraně svého území a k tomu má dvě rozhodující síly - pozemní vojsko a vzdušné síly. Jestliže bude nezbytné vytvořit nějakou další složku, potom

jedině s podřízeností orgánům samosprávy nebo státní správy, které by v součinnosti s policií zabezpečovaly vnitřní pořádek. Nezapomínejme, že máme ještě další vojenskou složku, kterou jsou *jednotky civilní ochrany*, jejichž místo a role je rovněž zaměřena teritoriálně.

* * *

Tímto článkem bychom rádi rozvinuli polemiku vojenských odborníků k těmto problémům. Současná obrana je teritoriální, bráníme své území, proto i velení na strategické úrovni by mělo být jednotné. Na operačním stupni by mělo být rozhodující velení pozemnímu vojsku, kterému se přidělí určitý prostor činnosti a velitel tohoto uskupení je jediným velitelem, kterému jsou v daném prostoru ostatní podřízeni. To bude vyžadovat vytvořit na území, kde se nevede aktivní bojová činnost, teritoriální orgán, jehož základem již v míru by byla součást vytvořená ve struktuře armádního sboru. Domníváme se, že není vhodné, aby v době války velitel armádního sboru odpovídal za území, ve kterém neplní rozhodující bojový úkol. Tuto odpovědnost by měl nést strategický stupeň velení, a to je Generální štáb AČR i vzhledem k tomu, že má dostatek informací od nejvyšších orgánů řízení obrany státu i potřebné síly a prostředky tento úkol splnit.